Agata Cebera*
DOI: 10.34616/150990

Spotkanie administracji z technologią – zrzut ekranu jako dowód w postępowaniu administracyjnym

1. Wprowadzenie

Szanowny Jubilat dał się zapamiętać jako koneser sztuki fotografii, stąd w opracowaniu zostaną przedstawione najnowsze – z punktu widzenia rozwoju technologii informatycznych – narzędzia do utrwalania obrazu z perspektywy praktyki jurysdykcji administracyjnej.

W ogólnym postępowaniu administracyjnym ustawodawca, opowiadając się za zasadą otwartego katalogu środków dowodowych, przesądził, że jako dowód należy dopuścić wszystko, co może przyczynić się do wyjaśnienia sprawy, a nie jest sprzeczne z prawem. Wśród dowodów nazwanych nie sposób jednak *expressis verbis* odnaleźć tego, co zwykliśmy określać mianem „owoców" postępu technologicznego, a zatem: cyfrowych fotografii, zrzutów ekranu czy nagrań video. Wartość tych środków dowodowych doceniła jednak praktyka, a i sam kodeks okazał się na tyle elastyczny, że aktualne staje się pytanie, czy przypadkiem wskazane źródła dowodowe – na wzór procedury cywilnej – nie stanowią podtypów dokumentów utrwalonych w postaci elektronicznej (tzw. dokument multimedialny). Praktyka procesowa organów administracji publicznej ukazuje przy tym, że kanon środków dowodowych w jurysdykcji administracyjnej na stale uległ faktycznemu rozszerzeniu. Zagadnienie to jawi się jako o tyle bardziej interesujące, że na próżno w zakresie tym odwoływać się do adekwatnych kodeksowych ram prawnych, bowiem w odniesieniu do jurysdykcji administracyjnej ustawodawca, zachowując wstrzemięźliwość prawodawczą, nie zdecydował się na nowelizację zasad postępowania dowodowego[1]. Efektem postępu technologicznego

* Dr, Uniwersytet Jagielloński, ORCID: 0000-0002-7921-8779.

[1] Zob. także J. Chmielewski, *Ciekawe środki dowodowe w postępowaniu administracyjnym – uwagi na tle orzecznictwa sądów administracyjnych*, „Palestra" 2016, nr 7–8, wydanie elektroniczne, s. 1, https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/7-8-2016/artykul/ciekawe-srodki-dowodowe-w-postepowaniu-administracyjnym-uwagi-na-tle-orzecznictwa-sadow-administracyjnych [dostęp: 1.06.2024].

wespół z biernością legislatywy jest wypracowanie na przestrzeni ostatnich lat przez sądownictwo administracyjne[2], doktrynę i praktykę działania organów administracji publicznej kazuistycznych zasad dowodzenia, w tym w szczególności w zakresie oceny wartości dowodowej tzw. „nowych dowodów multimedialnych".

W niniejszym opracowaniu, z uwagi na jego ramy objętościowe, przedmiotem analizy uczyniono wyłącznie jeden z dowodów multimedialnych, tj. tzw. zrzut ekranu (*screenshot)*, a zatem zapis aktualnego obrazu wyświetlanego na monitorze komputera, tabletu, smartfonu czy innego urządzenia elektronicznego[3]. Tak określony zakres przedmiotowy stanowić będzie przyczynek dla wykazania trafności tezy o zasadniczo pośredniej wartości dowodowej przedmiotowego źródła dowodowego. Uzupełniająco przedstawiono szereg wskazówek w zakresie zasad oceny jego mocy dowodowej, jak również samego trybu podejmowania czynności dowodowej. W opracowaniu wykorzystano przede wszystkim metodę językowo-logiczną oraz elementy komparatystyki wewnętrznej.

2. Zrzut ekranu – informacje ogólne

Zrzut ekranu stanowi zapis aktualnego obrazu wyświetlanego na monitorze komputera, tabletu, smartfonu czy też innego urządzenia, które zawiera wyświetlacz. Zrzut ekranu to rodzaj „zdjęcia" czy „fotografii", która obejmuje treści aktualnie wyświetlane na monitorze danego urządzenia. Pierwotną formą tzw. screenshota jako źródła dowodowego jest plik graficzny i związane z nim metadane np. precyzujące moment jego utworzenia. Zrzut ekranu przyjmuje zatem postać dokumentu elektronicznego w rozumieniu rozporządzenia eIDAS. W świetle art. 3 pkt 35 „dokument elektroniczny" oznacza bowiem każdą treść przechowywaną w postaci elektronicznej, w szczególności tekst lub nagranie dźwiękowe, wizualne lub audiowizualne[4]. Sam plik – z racji cyfrowego charakteru, powinien zatem zostać zapisany na elektronicznym nośniku danych. W praktyce pierwotny charakter źródła dowodowego bywa jednak pomijany

[2] Zgodnie bowiem z art. 46 rozporządzenia eIDAS nie jest kwestionowany skutek prawny dokumentu elektronicznego ani jego dopuszczalność jako dowodu w postępowaniu sądowym wyłącznie z tego powodu, że dokument ten ma postać elektroniczną.

[3] Zob. też definicję zamieszczoną w Wikipedii, https://pl.wikipedia.org/wiki/Zrzut_ekranu [dostęp: 8.06.2024].

[4] Zob. również D. Szostek, *Wpływ rozporządzenia elDAS i nowej definicji dokumentu na praktyczne aspekty elektronicznego poświadczenia kopii dokumentu w znaczeniu znowelizowanego art. 97 prawa o notariacie*, „Rejent" 2016, nr 11, s. 29–43. Autor trafnie wskazuje, że w nowym, szerszym ujęciu dokument może mieć nie tylko postać tekstu, ale także postać dźwiękową, wizualną lub audiowizualną, a co za tym idzie – także postać multimedialną.

lub niedostrzegany, stąd dokument cyfrowy podlega mniej lub bardziej uświadomionej konwersji, a to poprzez sporządzenie jego wydruku[5], co może wpływać na ocenę jego wartości dowodowej.

Zasadniczo *screenshot* wykonuje się za pomocą tego urządzenia, na wyświetlaczu którego znajduje się obraz podlegający utrwaleniu (tożsamość urządzenia). W praktyce formą zbliżoną do zrzutu ekranu, choć o pochodnym charakterze – bowiem z naruszeniem zasady tożsamości urządzenia – może być zdjęcie wykonane innym urządzeniem. Nie jest to jednak wówczas tzw. zrzut ekranu, a po prostu zwykłe zdjęcie, które przedstawia obraz monitora czy wyświetlacza. Warto podkreślić, że wiele ocen i uwag można odpowiednio odnieść także i do tej postaci utrwalenia obrazu, jednakże z uwzględnieniem oczywistych odmienności, a wynikających z braku tożsamości urządzenia, którego obraz jest utrwalany. Forma substytucyjna jest najczęściej stosowana wtedy, gdy urządzenie emitujące określony obraz na wyświetlaczu nie ma funkcji wykonania zrzutu ekranu lub my nie mamy możliwości jego obsługi, np. elektroniczny rozkład jazdy pociągów, ekran telewizora, wynik pomiaru temperatury czy poziomu wilgotności powietrza itp.

Zrzuty ekranu mają bardzo różnorodny charakter, co stanowi pokłosie zróżnicowanego charakteru tego, co może być wyświetlane na ekranach urządzeń elektronicznych[6]. Zrzut ekranu obejmować może zatem:

a) wizualizację strony internetowej[7] – w postaci pierwotnej strona internetowa stanowi bowiem plik (dokument) hipermedialny w formacie HTML umieszczony w sieci, stąd jej wizualizacja wymaga użycia przeglądarki internetowej generującej obraz po odczytaniu zawartych w plikach kodów HTML[8]. Utrwalenie strony internetowej za pośrednictwem screenshota jest zatem odtworzeniem zawartości monitora będącego reprodukcją treści, którą wyświetla przeglądarka przetwarzająca dane informatyczne[9];

---

[5] W odniesieniu do wydruków stron internetowych wypada dodać za S. Pawelcem i B. Trętowskim, że wydruk może nie obejmować całej treści zawartej na stronie, jeżeli jej autor zablokował jej fragmenty przed wydrukiem, stąd jego wartość dowodowa może być znacznie zmniejszona (S. Pawelec, B. Trętowski, *Strona jako źródło dowodowe*, „Przegląd Prawa Handlowego" 2021, nr 7, s. 40–42).

[6] Zob. E.M Cramer, B.M. Jenkins, Y. Sang, *What's behind that screenshot? Digital windows and capturing data on screen*, „The International Journal of Research into New Media Technologies" 2023, vol. 29(2), s. 467–480.

[7] Zob. np. wyrok WSA w Warszawie z dnia 11 lipca 2022 r., II SA/Wa 3993/21, Lex nr 3400407; wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 31 stycznia 2023 r., I SA/Bd 630/22, Lex nr 3489780; wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 21 czerwca 2023 r., II SA/Bd 385/23, Lex nr 3704584.

[8] S. Pawelec, B. Trętowski, *op. cit.*, s. 40.

[9] T. Zembrzuski, *Komentarz do art. 308. Dowody z dokumentów zawierających zapis obrazu lub dźwięku*, [w:] T. Wiśniewski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Artykuły 1–366*, Lex/el. 2021, Nb 5.

b) wizualizację danych zgromadzonych na smartfonie (np. lista połączeń, treść SMS-ów, MMS-ów[10] itp.);
c) klatkę filmu[11];
d) wizualizację treści zamieszczonych w aplikacjach lub programach, np.:
   – mających funkcjonalność w zakresie porozumiewania się na odległość w czasie rzeczywistym (Facebook[12], WhatsApp, MS Teams);
   – przeznczonych do wymiany korespondencji e-mail[13];
   – przeznaczonych do prowadzenia baz danych[14];
   – przeznaczonych do świadczenia e-usług w administracji publicznej (np. PUE ZUS)[15];
   – związanych ze świadczenia usług transportowych[16];
   – przeznaczanych do obsługi studentów (np. USOS)[17];
   – umożliwiających wyświetlanie na trójwymiarowym modelu kuli ziemskiej zdjęć satelitarnych, lotniczych, panoram itp. (np. Google Earth[18]).

3. Charakterystyka dowodu ze zrzutu ekranu

3.1. Zrzut ekranu a wykazywany fakt dowodowy

Przedstawienie podstawowych informacji o analizowanym źródle dowodowym, tj. dokumencie cyfrowym utrwalającym obraz wyświetlany w da-

[10] Zob. np. wyrok WSA w Warszawie z dnia 28 stycznia 2022 r., IV SA/Wa 567/21, Lex nr 3707997.

[11] Zob. np. wyrok WSA w Warszawie z dnia 6 września 2023 r., VI SA/Wa 8182/22, Lex nr 3697505.

[12] Zob. np. wyrok WSA w Kielcach z dnia 25 stycznia 2022 r., II SA/Ke 726/21, Lex nr 3308151; wyrok WSA w Gliwicach z dnia 16 listopada 2022 r., II SA/Gd 334/22, Lex nr 3433980.

[13] Zob. np. wyrok WSA w Gdańsku z dnia 6 kwietnia 2022 r., II SA/Gd 67/22, Lex nr 3333384; wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 26 stycznia 2023 r., I SA/Go 416/22, Lex nr 3489832.

[14] Zob. np. wyrok Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 21 maja 2019 r., XVII AmK 4/18, Lex nr 3222767.

[15] Zob. np. wyrok WSA w Warszawie z dnia 18 listopada 2020 r., V SA/Wa 376/20, Lex nr 3195983.

[16] Zob. np. wyrok WSA w Białymstoku z dnia 16 września 2022 r., II SA/Bk 413/22, Lex nr 3411986; wyrok WSA w Białymstoku z dnia 20 czerwca 2023 r., II SA/Bk 335/23, Lex nr 3583426; wyrok WSA w Białymstoku z dnia 29 sierpnia 2023 r., II SA/Bk 475/23, Lex nr 3604859.

[17] Zob. np. wyrok WSA w Gliwicach z dnia 16 maja 2023 r., III SA/Gl 887/22, Lex nr 3575712.

[18] Zob. np. wyrok WSA w Poznaniu z dnia 7 maja 2021 r., III SA/Po 769/20, Lex nr 3184698; wyrok WSA w Gliwicach z 14 września 2021 r., III SA/Gl 740/20, Lex nr 3241101.

nym czasie[19] na ekranie urządzenia elektronicznego, umożliwia podjęcie próby jego charakterystyki. Tu z kolei jako najistotniejsze jawi się ustalenie tego, co stanowić będzie fakt dowodowy, tj. okoliczność wykazywaną za pomocą danego źródła dowodowego. Zasadniczo będzie to li tylko fakt pojawienia się określonej treści na ekranie w chwili dokonywania screenshota. Wąski zakres faktów dowodowych nasuwać może trafne skojarzenia z dowodem z tradycyjnej fotografii i równie wąskim zakresem wykazywanych za jej pośrednictwem faktów dowodowych. Tytułem przykładu, o fakcie żywotności świerka nie mogą stanowić zdjęcia jakiekolwiek świerka, a tego konkretnego prawnie relewantnego świerka związanego z wykonaniem określonej decyzji administracyjnej. Zwrócił na to uwagę WSA w Kielcach w wyroku z dnia 4 października 2023 r., wyjaśniając, że przedłożone przez stronę zdjęcie nie niesie za sobą wartości dowodowej, ponieważ nie wiadomo, jakie drzewo zostało sfotografowane, kiedy wykonano zdjęcia, a obraz na nich utrwalony dotyczy jedynie fragmentu pnia[20]. Podobną ocenę w zakresie zachodzących związków logicznych między źródłem dowodowym w postaci screenshota a faktem dowodowym, a zatem jego relewantności przedstawił m.in.:

a) WSA w Gliwicach z w wyroku z dnia 1 grudnia 2022 r.[21], który orzekł, że za poświadczenie doręczenia decyzji nie można uznać wydruków prowadzonej korespondencji wewnętrznej, w tym m.in. wydruków zrzutów ekranu „Portal pracowników";
b) WSA w Warszawie w wyroku z dnia 18 sierpnia 2015 r., który orzekł, że samo oświadczenie banku, jak i nadesłanie wzoru pisma kierowanego w danym czasie do klientów nie jest wystarczające pod względem dowodowym, bowiem nie skutkuje wykazaniem, że pismo o określonej treści zostało rzeczywiście przekazane tej konkretnej osobie[22].

---

[19] Zob. np. wyrok WSA w Warszawie z dnia 14 sierpnia 2019 r. (VI SA/Wa 493/19, Lex nr 2975691): „znajdujące się w aktach sprawy zrzuty z ekranu, obrazujące widok zgłoszenia skarżącej, jednoznacznie identyfikują datę jego dokonania przez skarżącą, tj. 23 kwietnia 2016 r. (godzina 00:33)".

[20] II SA/Ke 323/2, Lex nr 3618817. Zob. wyrok WSA w Krakowie z dnia 24 lutego 2020 r. (II SA/Kr 41/20, Lex nr 2979631), w którym wskazano w uzasadnieniu, że: „Na sporządzonych w trakcie kontroli zdjęciach widać tylko przedmiotowe okno i nie jest możliwe stwierdzenie, czy poza nim są w ścianie szczytowej inne otwory i gdzie dokładnie jest ono usytuowane względem granicy z działką sąsiednią".

[21] Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 1 grudnia 2022 r., III SA/Gl 630/22, Lex nr 3449892.

[22] Wyrok WSA w Warszawie z dnia 18 sierpnia 2015 r., II SA/Wa 11/15, Lex nr 1801810. Zob. również wyrok WSA w Krakowie z dnia 28 grudnia 2021 r., I SA/Kr 1546/21, Lex nr 3331436.

3.2. Zrzut ekranu a ryzyko fałszu

Analizując problematykę faktów dowodowych w kontekście screenshotów, należy zwrócić również uwagę na dodatkową okoliczność, mianowicie na pewne ryzyka związane z:

a) integralnością, np. przedłożenie fragmentu w miejsce całości, co może skutkować manipulacją przekazu;
b) autentycznością, np. ryzyko modyfikacji zrzutu ekranu;
c) prawdziwością przekazu – podobnie jak w odniesieniu do tekstowego dokumentu prywatnego aktualna staje się ocena prawdziwości przedstawionych treści. Treść zwarta na obrazie monitora niekoniecznie pozostaje bowiem zgodna ze stanem rzeczywistym[23]. Szerzej kwestia ta zostanie omówiona części opracowania poświęconej „pośredniości" dowodu ze zrzutu ekranu.

Warto przy tym zaznaczyć, że nie zawsze dostrzegalne na pierwszy „rzut oka" odmienności wizualne lub treściowe zrzutu ekranu z treścią, jaką próbuje wygenerować inna osoba, świadczyć będą o negatywnie zabarwionych intencjach osoby, która przedłożyła zrzut ekranu (fałsz pozorny).

Po pierwsze, treść pierwotna (np. strony internetowej) może zostać usunięta lub zmodyfikowana. Z tej przyczyny w określonych sytuacjach ważkich dowodowo, tj. w szczególności w takich, w których istnieje realne ryzyko modyfikacji lub usunięcia np. witryny internetowej:

a) strona, chcąc zadbać o zabezpieczenie źródła dowodowego, winna niezwłocznie dokonać zrzutu ekranu w obecności notariusza[24]. Jeżeli jednak nie ma takich możliwości, to pomocne może okazać się zachowanie metadanych związanych ze zrzutem ekranu (data, godzina) oraz dokonanie zrzutu ekranu przy udziale świadków, którzy w razie konieczności potwierdzą, że widzieli np. oryginał dokumentu, nagrania lub konwersacji na komunikatorze elektronicznym;
b) organ winien dokonać niezwłocznie *sui generis* dowodu z oględzin witryny internetowej, sporządzić z podjętej czynności protokół, a załącznikami do protokołu uczynić opisane zrzuty ekranu. Charakter substancjalnie zbliżo-

[23] *Ibidem*. Zob. również w tym kontekście wyrok WSA w Gliwicach z dnia 16 maja 2023 r., III SA/Gl 887/22, Lex nr 3575712. W przedmiotowej sprawie skarżąca przedłożyła wydruk zrzutu ekranu z portalu Eduportal.pl – na wyszczególnienie faktu pojawienia się oceny bdb (5) z przedmiotu anatomia. Z uzasadnienia wyroku, jak również stanowiska organu wynika, że w portalu Eduportal przy przedmiocie anatomia – wykłady (semestr I) brak było pozytywnej oceny, a zatem brak było podstaw do uznania, by skarżąca posiadała zaliczenie z ww. przedmiotu.

[24] Tak też S. Pawelec, B. Trętowski, *op. cit.*, s. 44.

ny do dowodu z oględzin miała czynność polegająca na „dowodzie z otwarcia strony" w siedzibie organu. W wyroku NSA z dnia 11 marca 2021 r.[25] sąd orzekający w sprawie przesądził jej dopuszczalność, wskazując, iż był to *sui generis* rodzaj eksperymentu procesowego. Z kolei na gruncie procedury cywilnej wyrażony został trafny pogląd, że „Z punktu widzenia zasady bezpośredniości, najtrafniejszym rozwiązaniem wydaje się umożliwienie sądowi zapoznania się z treścią strony internetowej wprost, tzn. w taki sposób, jak funkcjonuje ona w sieci i jak widzi ją użytkownik. Byłby to wówczas dowód zbliżony do oględzin. Wydaje się jednak, że art. 292 i n. k.p.c. powinny być stosowane w związku z art. 308 § 2 k.p.c. – odpowiednio, z uwzględnieniem charakteru strony internetowej, oględzinom poddane będą bowiem informacje przetworzone, a nie pliki tworzące stronę. Konieczny przy tym wydaje się udział biegłego informatyka, chociażby dla stwierdzenia ewentualnej zewnętrznej ingerencji w połączenie"[26].

Warto jednak podkreślić, że jeżeli nie przemawiają za tym szczególne racje, to tak wysoki standard formalizmu jak ten opisany w lit. a i b powyżej nie wydaje się niezbędny, co potwierdza NSA w wyroku z dnia 12 maja 2022 r., wyjaśniając, że sama abstrakcyjna możliwość manipulacji treścią lub datą witryny internetowej nie stanowi wystarczającej podstawy do podważenia wiarygodności dowodu w postaci zrzutu ekranu wspomnianej witryny internetowej[27]. Podobne stanowisko zajął Sąd Unii Europejskiej w wyroku z dnia 20 października 2020 r.[28], wskazując, że potencjalna możliwość zmieniania stron internetowych i podkładanie pod nie nowych treści czy wstawianie nowych zdjęć nie przekreśla wartości dowodowej zrzutów ekranowych.

Po drugie, zastosowane oprogramowania, jak również indywidualne ustawienia (np. przeglądarki internetowej) mogą wpływać na kształt obrazu, który ostatecznie zostaje wyświetlony[29] (np. brak zgody *cookies,* modyfikacja kontrastu, modyfikacja czcionki, blokowanie wyskakujących okien, przestarzałe parametry sprzętowe, minimalizacja okna bądź zakrycie jego elementów innymi oknami[30] itp.). Zwróćmy uwagę, że przy tradycyjnej fotografii kwestie parame-

---

[25] I OSK 4090/18, Lex nr 3280135.

[26] S. Pawelec, B. Trętowski, *op. cit.*, s. 42–43.

[27] Wyrok NSA z dnia 12 maja 2022 r., II GSK 1969/18, Lex nr 3360133.

[28] Wyrok Sądu z dnia 20 października 2021 r. w sprawie T-823/19, *JMS Sports przeciwko EUIPO*, ECLI:EU:T:2021:718, pkt 71–76.

[29] S. Pawelec, B. Trętowski, *op. cit.*, s. 41–42, 44.

[30] Zob. m.in. wyrok WSA w Warszawie z dnia 11 czerwca 2019 r. (VI SA/Wa 2130/18, Lex nr 3019307): „[d]ołączone do Raportu zrzuty ekranu, które przedstawiają ewidencję prowadzoną w formie elektronicznej, nie pokazują bowiem całości okna programu (pasek okna jest w tej samej pozycji na każdym zrzucie)".

trów technicznych aparatu czy przyjętej perspektywy także miały wpływ na sposób utrwalenia obrazu, w tym w szczególności jego jakość[31]. Nietrudno sobie wyobrazić sytuację, w której w zasadzie zbliżone ujęcie (natury lub osoby) utrwalone zostanie na dwóch różnych fotografiach, których obrazy będą wykazywać co najwyżej luźne podobieństwo, a co stanowić będzie wynik nie tylko mniejszego lub większego kunsztu artystycznego, lecz przede wszystkim różnic sprzętowych i przyjęcia odmiennej perspektywy.

3.3. Zrzut ekranu jako dowód o charakterze pośrednim

Dowód ze zrzutu ekranu ma w zasadzie charakter dowodu pochodnego (wtórnego, pośredniego)[32]. Nie mamy tu bowiem do czynienia z bezpośrednim kontaktem źródła dowodowego z dowodzonym faktem (dowód pierwotny), lecz z sytuacją, w której źródło dowodowe jest łącznikiem pośrednim pomiędzy źródłem pierwotnym a dowodzonym faktem[33].

W piśmiennictwie wyrażono pogląd, że przy tego rodzaju dowodach pośredniość może mieć rożny charakter – w zależności od stosunku, jaki zachodzi między faktem dowodzonym a faktem, z którego wnioskuje się o istnieniu lub nieistnieniu tego pierwszego[34]. Innymi słowy, wiedzę o faktach uzyskujemy jedynie za pośrednictwem utrwalonego na nich przekazu, stąd dla ustalenia prawdziwości utrwalonych zdarzeń, przedmiotów i stanów można dokonać ich weryfikacji przy wykorzystaniu tradycyjnych środków dowodowych[35]. Podstawą procesowej rekonstrukcji treści np. strony internetowej może być więc zarówno relacja świadka, który ją przeglądał, jak i zapis obrazu treści strony

---

[31] Zob. wyrok NSA z dnia 6 grudnia 2022 r., II OSK 3720/19, Lex nr 3564480. W powołanym judykacie zwrócono uwagę na to, że z uwagi na słabą jakość zdjęć nie jest możliwym uczynienie określonych ustaleń w sprawie.

[32] W piśmiennictwie wskazuje się, że środki dowodowe pośrednie to środki, przy użyciu których organ orzekający stwierdza istnienie lub nieistnienie określonego faktu pośrednio, a to na podstawie spostrzegania innego faktu (np. zeznania świadków czy stron, dokumenty co do ich treści itp) – tak trafnie H. Knysiak-Sudyka, *Komentarz do art. 75. Dowody w postępowaniu administracyjnym*, [w:] H. Knysiak-Sudyka (red.), *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Lex/el. 2023, nb. 8. Za pośrednim charakterem dowodu ze zrzutu ekranu opowiedział się również A. Tokarz (zob. szerzej *idem*, *Dowód z dokumentu w postępowaniu sądowoadministracyjnym*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego" 2017, nr 4(73), s. 82).

[33] Zob. szerzej J. Wegner, *Komentarz do art. 75 Pojęcie dowodu w postępowaniu administracyjnym; katalog dowodów i zakazy dowodowe*, [w:] Z. Kmieciak, J. Wegner, M. Wojtuń, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Lex/el. 2023, nb. 2; oraz T. Ereciński, *Komentarz do art. 308. Dowody z innych dokumentów*, [w:] T. Ereciński (red.) *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Postępowanie rozpoznawcze*, Lex/el. 2022, nb. 4.

[34] S. Pawelec, B. Trętowski, *op. cit.*, s. 42.

[35] T. Zembrzuski, *op. cit.*

internetowej w postaci zrzutu ekranu[36]. Nie można również wykluczyć, że realizacja zasady prawdy obiektywnej wymagać będzie podwójnej weryfikacji[37], a to jednocześnie w postaci zrzutu ekranu, jak również zeznań świadka czy nawet – o ile jest to możliwe – *sui generis* oględzin witryny internetowej.

Pośredni charakter dowodu z rzutu ekranu determinuje również to, że jego dopuszczalność może zostać zakwestionowana, jeżeli prowadziłoby to do obejścia przepisów o formie dokonywania czynności procesowej. Tytułem przykładu, jeżeli wśród wymogów formalnych podania przepisy prawa wymagają przedłożenia statutu czy pełnomocnictwa w formie pisma utrwalonego w postaci elektronicznej lub papierowej, to jako niedopuszczalne jawi się przedłożenie zrzutu ekranu przedstawiającego treść pełnomocnictwa czy statutu[38]. Zgodnie z art. 76a § 2 Kodeksu postępowania administracyjnego (k.p.a.) zamiast oryginału dokumentu strona może złożyć odpis dokumentu, jeżeli jego zgodność z oryginałem została poświadczona w sposób prawem przewidziany[39]. Odpisem dokumentu nie jest jednak zrzut ekranu obejmujący treść dokumentu tekstowego.

3.4. Tzw. dowód z dokumentu multimedialnego

Na gruncie jurysdykcji administracyjnej dowód ze zrzutu ekranu zwykło kwalifikować się jako rodzaj dowodu nienazwanego[40]. Dopuszczalność jego przeprowadzenia limituje jedynie art. 75 § 1 k.p.a., a to wobec zastrzeżenia, że jako dowód należy dopuścić wszystko, co może przyczynić się do wyjaśnienia

---

[36] S. Pawelec, B. Trętowski, *op. cit.*, s. 42.

[37] Dowody cyfrowe, a tym bardziej ich wersje skonwertowane (np. wydruki) mogą bowiem podlegać modyfikacjom (zob. szerzej T. Zembrzuski, *op. cit.*). Aktualny pozostaje przy tym pogląd, wyrażony m.in. przez WSA w Olsztynie w wyroku z dnia 6 kwietnia 2023 r. (II SA/Ol 107/23, Lex nr 3548473), w świetle którego: „jeżeli na podstawie swobodnej oceny, do której uprawnia i zobowiązuje art. 80 k.p.a., organ ustalił okoliczność faktyczną w oparciu o dowody zebrane w sposób nienaruszający art. 77 § 1 k.p.a., to znaczy, że nie ma podstaw do uzupełniania materiału dowodowego. Inaczej mówiąc, jeżeli zgromadzone dowody nie nasuwają wątpliwości co do ustaleń faktycznych, to nie ma potrzeby poszukiwania lub gromadzenia innych dowodów dla potwierdzenia istotnych dla sprawy okoliczności. Przeprowadzenie dowodów dotyczących okoliczności już stwierdzonych innymi dowodami byłoby sprzeczne z istotą regulacji zawartej w art. 78 § 2 k.p.a." Zob. szerzej pkt 3.4.

[38] Zob. np. wyrok WSA w Krakowie z dnia 26 stycznia 2012 r., II SA/Kr 1764/11, Lex nr 1109801.

[39] W świetle art. 76a § 2a, jeżeli odpis dokumentu został sporządzony na piśmie utrwalonym w postaci elektronicznej, poświadczenia jego zgodności z oryginałem dokonuje się przy użyciu kwalifikowanego podpisu elektronicznego, podpisu zaufanego lub podpisu osobistego.

[40] Por. w tym duchu H. Knysiak-Sudyka, *Komentarz do art. 75*..., nb. 9.

sprawy, a nie jest sprzeczne z prawem[41]. Ustawodawca nie ograniczył zatem liczby czy rodzajów środków dowodowych, o ile zachodzi potrzeba ich przeprowadzenia[42] oraz nie pozostają one w sprzeczności z prawem, stąd dowodem może być tradycyjna fotografia czy też tzw. zrzut z ekranu zawierający dane zapisane w systemie komputerowym[43]. W tym ostatnim przypadku źródłem dowodowym jest dokument elektroniczny w rozumieniu rozporządzenia eIDAS. Dokument elektroniczny obejmować może bowiem nie tylko przekaz pisemny (wyrażony za pomoc znaków tekstowych np. liter), lecz również przekaz wyrażony za pomocą np. obrazu[44]. Warto przy tym zwrócić uwagę, że art. 75 § 1 k.p.a. stanowi, że „dowodem mogą być dokumenty" bez jednoczesnego doprecyzowania ich postaci, w tym zastrzeżenia postaci pisemnej (tekstowej). Należy zauważyć, że przy noweli k.p.a. z 2021 r. ustawodawca nie zmienił zakresu przedmiotowego art. 75 § 1 k.p.a., art. 76 czy art. 76a k.p.a. w związku z redefinicją zasady pisemności z art. 14 k.p.a.[45] Zważywszy z kolei, że *ratio legis* noweli z 2021 r. i redefinicji zasady pisemności sprowadzało się do odrzucenia

[41] Przykładem takiego naruszenia byłoby np. przeprowadzenie dowodu ze zrzutu z ekranu, pomimo iż osoba, która wykonała *screenshota*, nie miała uprawnienia do zapoznania się z informacjami tam zawartymi, a uzyskała do nich dostęp na skutek przełamania zabezpieczeń. Zgodnie bowiem z art. 267 § 1 Kodeksu karnego (k.k.) kto bez uprawnienia uzyskuje dostęp do informacji dla niego nieprzeznaczonej, otwierając zamknięte pismo, podłączając się do sieci telekomunikacyjnej lub przełamując albo omijając elektroniczne, magnetyczne, informatyczne lub inne szczególne jej zabezpieczenie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Warto jednak podkreślić, że wymagane jest tu przełamanie zabezpieczeń, bowiem: „samo uzyskanie dostępu do cudzej informacji, bez zgody jej właściciela, nie wypełnia znamion z art. 267 § 1 k.k. […], nawet także wykorzystanie lekkomyślności, czy też niedbalstwa posiadacza konta i jego dysponenta, nie mieściłoby się w pojęciu takiego przełamania (wyrok Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 3 listopada 2020 r., wydany w sprawie o sygn. akt: IV Ka 578/20). W tej sytuacji jedynym słusznym rozstrzygnięciem było uniewinnienie oskarżonego od popełnienia traktowanego czynu" (tak SO w Siedlcach w wyroku z dnia 30 listopada 2021 r., II Ka 561/21, Lex nr 3290107).

[42] WSA w Warszawie w wyroku z dnia 13 stycznia 2021 r., VII SA/Wa 1398/20, Lex nr 3129672, odmówił dopuszczenia dowodu ze zrzutu ekranu telefonu na okoliczność odebrania połączenia przychodzącego, gdyż fakt ten pozostawał w sprawie bezsprzeczny, a zatem nie było potrzeby dodatkowo go udowadniać. Zob. także wyrok WSA w Warszawie z dnia 25 listopada 2020 r., V SA/Wa 722/20, Lex nr 3162187.

[43] Tak m.in. wyrok WSA w Gliwicach z dnia 26 sierpnia 2021 r., I SA/Gl 733/21, Lex nr 3265175.

[44] Zob. również T. Zembrzuski, *op. cit.*

[45] W uzasadnieniu projektu nowelizacji stwierdzono bowiem, że „forma pisemna" odnosi się do sposobu wyrażenia treści (w formie pisemnej, czyli za pomocą znaków pisma), a „forma dokumentu elektronicznego" do sposobu utrwalenia treści. Celem zachowania jednolitości stosowanych pojęć prawnych modyfikacja ta pociągnęła za sobą szereg zmian porządkujących i ujednolicających w całym kodeksie.

szerokiego rozumienia pojęcia „dokumentu elektronicznego" nawiązującego do art. 3 pkt 35 rozporządzenia eIDAS na gruncie podejmowania czynności urzędowych i nieurzędowych w jurysdykcji administracyjnej i adaptacja węższego terminu „pismo", to pozostawienie szerokiego pod względem przedmiotowym pojęcia „dokumentu" w art. 75 § 1 k.p.a., art. 76 czy art. 76a k.p.a. nie sposób uznać za niezamierzone. Jednocześnie ustawodawca nie zdecydował się wzorem procedury cywilnej na wyraźne wyróżnienie i uregulowanie odrębnie zasad przeprowadzania dowodów z:

a) dokumentów zawierających tekst, umożliwiających ustalenie ich wystawców – zwanych dalej „dokumentami tekstowymi" (art. 243^1 k.p.c.);
b) dokumentów innych niż wskazane w art. 243^1 k.p.c. – zwanych dalej: „dokumentami multimedialnymi", w szczególności zawierających zapis obrazu, dźwięku albo obrazu i dźwięku (art. 308 k.p.c.).

Przenosząc poczynione spostrzeżenia na grunt niniejszego opracowania, wypada podkreślić, że zrzut ekranu zasadniczo kwalifikować będziemy właśnie w kategorii „dokumentów innych niż wskazane w art. 243^1 k.p.c.", a zatem jako rodzaj tzw. dokumentu multimedialnego. Dostrzegając złożony charakter źródła dowodowego, ustawodawca przesądził przy tym, że czynności dowodowe względem dokumentów multimedialnych przeprowadza się, stosując odpowiednio nie tylko przepisy o dowodzie z dokumentów, ale także dowodzie z oględzin (art. 308 k.p.c.). Wskazuje się, że w zależności od natury dowodu sąd przeprowadza go, stosując odpowiednio przepisy o dowodzie z oględzin (np. do planów, rysunków, filmów, telewizji, tzw. zrzutów ekranowych) oraz o dowodzie z dokumentów, przy czym odpowiednie stosowanie przepisów świadczy o tym, że k.p.c. nie stara się nadać tym dowodom cech, które mają dokument i oględziny[46]. Z tej też przyczyny w niniejszym opracowaniu częstokroć dostrzec można zastrzeżenie, że czynność dowodowa stanowić może *sui generis* dowód np. z oględzin.

Przyjęta optyka analizy może rodzić zarzut metodologicznej nieprawidłowości, a to wobec odwołania się w niniejszym opracowaniu do treści regulacji prywatnoprawnych pomimo publicznoprawnej natury przedmiotu. Odwołanie do procedury cywilnej zdaje się jednak w pełni uzasadnione. Po pierwsze, na gruncie jurysdykcji administracyjnej brak jest przeszkód do choćby doktrynalnego wyodrębnienia nie tylko dokumentów urzędowych i prywatnych, lecz także dokumentów tekstowych i multimedialnych – powyższego nie neguje brak szczegółowej regulacji prawnej przeprowadzania czynności dowodowych przy

[46] T. Ereciński, *Komentarz do art. 308. Dowody z innych dokumentów*, [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Postępowanie rozpoznawcze*, Lex/el. 2022, nb. 2.

użyciu dokumentów multimedialnych. Po drugie, w postępowaniu sądowoadministracyjnym, na mocy art. 106 § 3 i 5 p.p.s.a.[47], przy przeprowadzaniu dowodów uzupełniających z dokumentów stosuje się bowiem odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, a zatem przepisy przewidujące możliwość przeprowadzenia dowodu z dokumentu tekstowego, jak również multimedialnego[48]. Ten drugi jawić się może jako cokolwiek kłopotliwy, bowiem jego przeprowadzenie w trybie postanowień k.p.c. wymaga – jak wskazano – odpowiedniego stosowania przepisów o oględzinach. Ustawodawca w art. 106 p.p.s.a. nie zawęził jednak pojęcia „dokumentu" tylko do dokumentu tekstowego, stąd nie można wykluczyć dopuszczalności przeprowadzenia przez sąd administracyjny dowodu uzupełniającego nie tylko z dokumentu tekstowego, ale także z dowodu multimedialnego.

4. Podsumowanie

Wyjątkowość sztuki fotografii polega na tym, że pozwala ona zatrzymać czas. Wystarczy jedno spojrzenie na fotografię, by powrócił nie tylko obraz, ale też wspomnienia o odbytych rozmowach, emocje czy atmosfera utrwalonego wydarzenia. Klucz do wspomnień nieutrwalonych wprost na fotografii dostępny jest jednak tylko dla tych, którzy znajdują się na fotografii lub ją wykonują. Gdyby zatem podjąć próbę utrwalenia fotografią doktryny prawa publicznego, Szanowny Jubilat zająłby na niej jedno z centralnych miejsc. Z kolei do osób mających szczęście i zaszczyt poznać Pana Profesora osobiście powróciłyby wspomnienia miłych i serdecznych rozmów oraz wzbogacających dyskusji naukowych.

[47] Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 935; dalej jako p.p.s.a.

[48] Zob. szerzej A. Tokarz, *Dowód z dokumentu w postępowaniu sądowoadministracyjnym*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego" 2017, nr 4(73), *passim* i uwagi tam poczynione.